

Софија Живковић

FACEBOOK, BESTSELLER SVIH VREMENA

Белешке са часа шире књижевности

Прича о харвардском студенту Зуркенбергу, који је изумео фејсбук, већ је свима позната... Постао је мултимилионер јер су тајне људског мозга мало измакле контроли и његовим првим очекивањима, па је од обичног сервиса за повезивање колега са факултета – фб¹ постао непревазиђено „састајалиште”.

Нема потребе анатемисати интернет културу, него прихватити је на добар начин. Оно што она нуди јесте огромна библиотека података. У презирању садашњости, која се манифестује одбијањем компјутера и других „хај фај” реквизита, има нечег од суштинске затупљености. Погрешно је мислити да се ради о обожавању прошлости и љубави према старини. Keeping up with није „изневеривање” некакве књишке патине/прашине, већ напосто прихватање иновације. Књига није претеча електронске књиге и зато не може ни бити угрожена њом. Разлика је у удобности, поред естетике и фетишизма према папиру: читање са екрана је увек неудобно и брзо постане неиздржљиво. Многе књиге из pdf-а не доживљавамо исто као када их читамо на папиру, само зато што од неудобности нисмо ни стигли да их доживимо како треба. Зато је и електронско издаваштво крајње сумњиво, и апстрактно. Лагери са електронски објављеним текстовима у ствари не постоје, налазе се у ваздушастом фатаморганском веб простору. То није мана интернета. Тајна је само у познавању шта се може а шта не у виртуелној сфери. Фб је ту највише одмакао.

¹ Не бих да ико помисли да је текст озбиљан због ове фусноте, али Facebook ће надаље бити означен као фб.

Заправо је све ОК док се не пређе црта досаде и скрајне у паралелни свет, који је спрам овог (тако омраженог у литератури неких праваца мишљења и квазифилозофије).

(Мала напомена – аутистични циркус.)

Читава ствар би се могла објавити као вест: *Релативно недавно (2004) се на web-у појавио један феномен који искрва није толико привлачио пажњу, али постојено је постојао део свакодневног живота милиона људи. То је фејсбук, „књига” која нема рецензије, лекторе, тисце а ни читаоце; има само конзументе.*

Фб је један од задивљујућих доказа да сувер свет постоји, али да је с оне стране реалности. Он је вероватно и још један доказ да трезвеност није наш нови разум – како је мислио Гомбрович, већ да људи неминовно исклизну ван „дозвољене мере”.

Текст Данијеле Вукашиновић „Facebook као интернет субкултура”, који је изашао и у најновијем броју српско-израелског *Ламеда* (часопис са савршеним поднасловом: лист за радознале), скицирао је неке појаве у вези са тим. И не само тај текст, о фб је писано и у *Књигомату*, и на другим местима. Након неколико месеци опсервирања (а термин није из астрофизике, већ из клиничке психологије), може се само једно закључити: *фб није субкултура, фб је субживоти*. Није штампарска грешка, није суживот – већ баш суб-живот.

Људи се, као и свет што се дели, могу разврставати по много чему, нпр. на оне који су читали одређене књиге и оне који то нису; актуелна подела, посебно међу млађим генерацијама, била би на оне који имају и оне који немају фб налог. Главно питање је: да ли је настао као потреба за комуницирањем, или као одраз асоцијалности и социопатије? Такође, колико је то све забава/доколица а колико се, и када, озбиљно схвата?

Након неколико месеци фб воајерисања, схватила сам да адикција уопште није напумпана прича, иако ми је на почетку звучало као да је то измислио неко ко се плаши технике. Дobar број људи је по читав дан био online – прикључен на chat, размењивали су коментаре, поруке, кафе, загрљаје, флертовали на wall-у.

Довољно је рећи да је фб постао неизоставни део свакодневног живота; поред јутарње кафе, ту је одмах и исписивање *статуса*, провера *постова*, *коментара* и *friend request*-а. Кључна реч за фб је *friend/пријатељ* (покушај стварања утопије на web-у?) а после и *add/gogaши/едоваши*. Њих прате горње речи.

Шта тачно значи то *фб „пријатељство”* – познанство или неки конкретан однос, који постоји и ван фб? Могла би се увести реч „френд”, јер дефинитивно „пријатељ” не поклапа значење „пријатеља са фб”. Онда долазим до једне занимљиве загонетке: *прихватање*

(*confirm*) и *одбијање* (*ignore*) френдова. Иако постоји опција сакривања садржаја (статуса, фото-албума итд.) од одређених френдова, а фб је познат по том чувеном едовању људи (дакле, додавању људи међу пријатеље, и кад нам то нису заиста, већ само познаници а често чак ни то), ипак неке не желимо да едујемо.

Можда је фб најреалнији у одбијању, а не у прихватању френдова. У одбијању има нечег од реалности, а у прихватању свих могућих људи – warning!, cyber surrealism. Дакле, одбијање је заправо једина животно обојена ствар која вам се може десити на фб! Видела сам графит на коме пише „Куртоазија”, баш међу фоткама једне колегинице (из реалности) и френдице (са фб), и сасвим се уклапа 😊 у ту теорију. Бити некуртоазан и нељубазан на фб, то је живот на који су креатори мање рачунали; јер се на wall-у „воде” бескрајно фини и духовити „разговори”, или бесмислене расправе које се умирују смајловима.

Решавање тестова спада у забаву, као и у новинама и женским магазинима, али за слање (скоро миришљавих) честитки, кафе, цвећа, бомбоњера, загрљаја, чак и flirting (!!!), фб нуди много „могућности” и одмах се сви „приме” јер је лакше имати виртуелни идентитет од оног правог. Често ни не кошта ништа, посебно за власнике лаптопова са wireless конекцијом коју хватају из оближњег кафића... И шта би се са свим тим куртоазним поклонима десило када би пао систем? Да ли би се „друштво” са фб нашло на *реалној кафи*, напoкoн?

Поставља се још питања. Нон-стоп *online*, да ли је то врста расположења или супституција/имитација социјалног живота? Статуси са мобилног телефона – услед нестрпљења да се статус напише са компјутера – адикција или чудо технике?

Поље у коме се пише шта се од фб тражи говори штошта о кориснику. Најбенигнија варијанта је наравно и најређа 😊 – а то је networking (пословни контакти), најударнија је свакако relationship (тражење везе) и dating (сусрети), sexual relations још увек није уведено као опција, а friendship је најшкакљивија. Рекла бих да је (код оних којима примарни циљ није сакупљање пословних контаката, тј. повезивање с колегама) у основи ипак потреба за комуникацијом, али проблем је што фб то не допушта заиста, *ствара се врло специфична врста нереалног разговора*, чија је једина спона са реалним то што користимо речи. Ако изађемо из жанра есеја, можемо се и врло научно позвати на лингвистику – где се комуникација дефинише и паралингвистичким знацима (читај: покрети, интонација). Отуда и израз „огољена комуникација”, који нимало није претеран.

На полазној страници фб приказана је Земљина кугла, уцртани континенти и по једна фигура човека; остати у контакту са људима који су географски далеко потпуно је друга поента од оне коју практи-

кују људи који су у истом граду. Ту се крије мит о алијенацији и техно-кратији. Личи на теорију завере, али није; ствари су се само мало омакле контроли јер је, врло једноставно, веб пружио сјајну могућност грађења другог идентитета, мимикрије – како каже Д. Вукашиновић, и то је већини људи неодољиво.

Оно што је изузетно добро јесте брза размена текстова, слика или музике, мејл адреса, обавештења о (културним и другим) догађајима, све функционише као велики forward програм. Али, то су информације а информативност је једна, чак небитна, карика у ланцу који се зове, или се макар звао, комуницирање. Комуникација која се врши практично само разменом информација, и симулирањем разних стања као што су осмех (милион врста смајлова), или интимности (слање поклона или загрљаја), одвлачи много реалног времена у празно.

Фб је просто пун погодак до неких астрономских размера: свакодневна прогресија чланова и фанова виртуелних састанака, врло приметно али сигурно слабљење жеље за контактом уживо, врста пражњења нагона за комуникацијом, нешто слично порнографији и „остваривању” преко ње. Пречесто подсећа на онај Батајев текст у коме о мастурбацији говори као о чину након кога се не осећа задовољство већ умртвљеност. Или је разговор са екраном подврста ауто-еротизма?

Хоће ли се неки нови Марк Данијелевски (можда није ни случајност да су он и Зуркенберг имењаци!) досетити да од wall-коментара састави нечитљиви (али постмодерни) раскупусани сајко-роман, *Замак листова*? Блоговање је постало врста списатељског манира. Готово, стилска формација. Када је један познати пијаниста објашњавао музику, рекао је да „она нестаје, чујеш је па је нема нигде”, а књижевност је била баш супротно – физички додирљива. Блог-књижевност би онда представљала управо књижевност која нестаје, прочитате је па је више нигде нема.

Ако постоји лаж, али заиста ноторна лаж о комуникацији, која нема везе са технофобијом и уме бити заносна све док у њу не поверујете, нема сумње како се она зове. А како ли би Крлежа назвао овај полусеј, и да ли би спалио сајт као што је чинио са барунима и бискупима у своме *Пламену*?

И, за крај, закључимо да тзв. нови век није само ера технике, „бомбардовања” Месеца и „избацивања” Плутона из Сунчевог система, већ је још више ера екстремизама.

Да ли ће то бити екстреман вид (не)комуницирања, хиперпродукција поезије или пак прегласна бука око феминизма, „темељног преиспитивања вредности на којима почива цивилизација” (то се понекад користи као аргумент за афирмисање хомосексуалности, btw), уопште није важно. Све спада у еру дубоке екстремности, у потрази за истинама и, можда, мером.

По рецепту грчког језика, лек и отров су, или могу да буду, исто: прекомерна доза лека = отров. Језички доказиво, иста је реч за оба та појма. Као што је иста реч (анагигноско) за „читати” и „разумети”. Не може се читати без разумевања! Одређени језици показују врхунску интелигенцију у себи самима. Тако је и са фејсбуком: бинарност отров/лек. Теодор Херцл, делом Земунац, практично је зачео Израел геслом „Ако нешто желиш, онда то више није сан”. Ционизам је једном оптимистичком, скоро магијском, формулом остварио митски сан: државу Израел.

Марк Зуркенберг вероватно није имао никакво гесло када је креирао фб. Но, Херцлово је искоришћено као слоган једне фб групе. Насловљена је *Да Сајам књига траје до касних ноћних саати* и нимало наивно иницира идеју да Сајам књига, заиста, макар један дан, траје као Ноћ музеја. Када се нешто тако буде догодило, можда већ врло ускоро – јер нема разлога да не постоји Ноћ књига, фб ће се показати као употребљен на прави начин. Дотле, friend request pending...

Видимо се на face-to-face book-y! 😊